

ישיבת הר עציון בית מדרש האלקטרוני (ב.מ.א.)

הפטרת השבוע

סידרת שיעורים ע"י הרב יהודה שביב

הפטרת שבת ראש חודש

חודש ושבת רצויים (ישעיה ס"ו)

כשחל ראש חודש להיות בשבת, אין קוראים את ההפטרה הרגילה לאותה שבת אלא פונים לקריאה מיוחדת בקטע האחרון בספר ישעיה. וודאי שקטע זה נבחר בשל הפסוק שלפני האחרון - "והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחות לפני אמר ה'".

א. סגירת מעגל

התבוננות תגלה שיש בקטע ההפטרה, שהיא הנבואה החותמת את ספר ישעיה, דברים המזכירים את הנבואה הפותחת את הספר, אותה נוהגים לקרוא בשבת שקודם תשעה באב, שבת חזון. ומבחינות רבות משלימה הנבואה כאן את הנבואה שם. ולענייננו: אם בפרק א' שמענו דברי ביקורת קשים כלפי עבודתם של ישראל במקדש וביקור שלהם שם בזמנים המקודשים - "כי תבאו לראות פני, מי בקש זאת מידכם רמס חצרי ... ח ד ש ו ש ב ת ... חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי" (יב-יד). הרי בפרק המסיים אנו מתבשרים כי מדי שבת ומדי חדש יבוא כל בשר להשתחות לפני ה', והשתחוויה זאת לרצון תהיה. הרי בשורה לישראל, הרי בשורה לשבת, הרי בשורה לחודש.

ב. יבוא כל בשר

אם בחג הסוכות האזנו לנבואת זכריה המדברת על חג הסוכות כחג שגם הגויים קוראים להשתתף בו, הנה בשבת ר"ח נשמע את חזונו של ישעיה על ראש חודש כיום שהכל אמורים להשתתף בו לבוא ולהשתחות לפני ה'.

"יבוא כל בשר - רוצה לומר: כל בני אדם ואפילו שאר העמים" (רד"ק).

והידוע גדול יש כאן. שאם שבת מופיעה בעולם עוד בטרם היות ישראל, כפי שקראנו בפרשת בראשית "ויברך א-להים את יום השביעי ויקדש אותו" (ב', ג). ומצינו במדרש שכבר לאדם הראשון ניתנה מצות השבת: "וינחהו בגן עדן - נתן לו מצות שבת" (ב"ר טז, ה) (1). - הרי ראש חודש ניתן לישראל עם היותם לעם, וזו מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, כאמור: "החדש הזה לכם ראש חדשים" (שמות יב, ב) (2). והנה עתה בחזון הגאולה גם שבת וגם חודש 'פתוחים' לכל בשר.

ג. קדושת הזמן וקדושת המקום

ההפטרה פותחת בקביעה-פליאה: "השמים כסאי והארץ הדם רגלי, אי-זה בית אשר תבנו-לי ואי-זה מקום מנוחתי". הרי זו מעין הפליאה שהביע שלמה המלך בעת חנוכת המקדש "כי האמנם ישב א-להים על הארץ? הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך, אף כי הבית הזה אשר בניתי" (מל"א ח, כז). מי שמלוא כל הארץ כבודו, כלום ניתן לצמצם קדושתו למקום ולבית מסויים?

ותשובה לפליאה זאת אין לא בדברי שלמה ולא בדברי ישעיהו. אולם כשהדברים נאמרים בשבת ר"ח, דבר זה מעורר להשוואה בין המקום המקודש לזמנים המקודשים. שהרי אף לדידם ניתן לתמוה: מה יום מיומיים? מה בינם לשאר ימים? ועם זאת מצינו קדושה לגבי שבת ואף קדושה בחודש.

ואפשר שקדושת הבית (בית תבנו לי ; מקום מנוחת) היא מעין שתי הקדושות שבת וחודש. קדושת השבת נקבעה כבר בבראשית על ידי בורא עולם "ויברך ויקדש". לעומת זאת קדושת ר"ח נמסרה לידי ישראל, שהם קובעים חודשים ומקדשים אותם "החדש הזה לכם".

אולי במקדש יש כאן צירוף מאופי שתי הקדושות. הוא נבנה על ידי בני אדם ("בית תבנו לי") אבל השראת קדושה נקבעת ע"י ה' ("מקום מנוחת"). ודבר זה האחרון הוא גם פועל יוצא של דרכם והליכותיהם של בני האדם.

ד. נחמת אם

יורשה להוסיף נקודה נוספת, אף שעשוייה היא להיראות רחוקה משהו.

הנביא משמיע בשם ה': "כאיש אשר אמו תנחמנו כן אנכי אנתמכם" (יג). משמע, ניחומי אם ניחומים מיוחדים במינם הם, שאין כאם המבינה לנפש בנה.

מבחינה מסויימת ראש חודש הוא יום האם, יומן של הנשים בישראל. כך מסופר בפרקי דרבי אליעזר (פרק מה): "דן אהרן דין בינו לבין עצמו ... הריני אומר להם תנו נזמי נשיכם בניכם ובנותיכם ... שמעו הנשים ולא רצו ולא קיבלו עליהן ליתן נזמיהן לבעליהן ... ונתן להן הקב"ה שכרן בעולם הזה שהן משמרות ראשי חדשים יותר מן האנשים, ונתן להן שכר לעולם הבא שהן עתידות להתחדש כמו ראשי חדשים ...".

כך לגבי כל נשות ישראל, אבל יש אחת השייכת לראש חודש בייחוד ; רחל אמנו. כך מביא הרב החיד"א בספרו מדבר קדמות (3):

"רחל אמנו ע"ה, בזכותה ניתנו ראשי חדשים לישראל ... ומוסף ראש חודש רחל אמנו תיקנתו, שראתה ברוח הקודש שנשי המדבר לא נכשלו בחטא, ורמזה שמה בראשי תיבות ראשי חדשים לעמך".

ראש חודש מעלה את זכרונה של רחל, זו האם המצירה בצער בניה והמנחמת אותם. אף הם מבושרים בבשרת התחדשות -

"כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה עמדים לפני נאם ה', כן יעמד זרעכם ושמכם" (כב)
"ובירושלים תנחמו" (יג).

הערות:

(1) אמנם סופו של דבר ניתנה השבת כמתנה טובה לישראל, ונאסר על הגויים לשובת. ראה על כך במאמרי "שבת באולפני גיור" בתוך "תחומין" כרך יז (תשנ"ז).

(2) וראה במכילתא, שהודגש מאד עניין ה'לכם': לכם ולא לגויים ; לכם ולא לאדם הראשון.

(3) מערכת אות רי"ש סעיף ה'. הסבר על הקשר: רחל = ר"ח, ראה במאמרי "רחל - אמה של שתיקה" בספר נזיר אחיו (זכרון לרב הנזיר זצ"ל) חלק ג' עמ' תקל"ד-תקל"ו.

כדי להרשם יש לשלוח בקשה לכתובת

MAJORDOMO@ETZION.ORG.IL

עם התוכן:

. GET YHE-TEST H-SUBSCRIBE

קיימת גם מערכת שיעורים באנגלית. כדי לקבל רשימת השיעורים, יש לשלוח בקשה לכתובת:

LISTPROC@JER1.CO.IL

עם התוכן:

. INFO YHE-ABOUT

בשאלות אפשר לפנות למשרד הישיבה 02-9931-456 ולבקש את משרד האינטרנט, או לכתוב

לכתובת YHE@JER1.CO.IL

כל הזכויות שמורות 1997 ישיבת הר עציון